

Colecția
IOAN CORBESCU

Colecția PAMFIL BILȚIU

*Strigături premaritale în
Berbești*

*Fetele pun mătrăguna
jos, se prind de mâini și
încep să se învârtă pe
lângă plantă, iar una
dintre ele spune:*

1

Mătrăgună poamă bună,
Mărită-ne înt-o lună,
Mărită-ne dup-olaltă.
Că dacă ni-i mărita
Te-om cinsti și te-om
purta
Și la joc duminica!

Dacă nu ni-i mărita
Cu o brișcă te-oi tăia
Și în foc te-oi arunca
Și-n cenușă te-oi prefa!

De la Anuța Conta, 1965,
Berbești

*Fetele se deplasează la
ușa unui coteț în care stă
câinele și de ea se izbesc
de câteva ori spunând:*

2

Sânvăsâi frumos
Dă-mi fecior frumos;
Sie orb, sie știop,
Numa să sie cu clop;
Părul lui prin clop să iasă,
Numai să mă văd
mireasă.

Cultivarea porumbului în cultura populară

Încă de la introducerea lui în alimentația tradițională, porumbul a constituit un aliment de bază, datorită caracterului său de aliment hrănitor, așa cum rezultă și din denumirea ce i-a dat-o poporul, aceea de *sătulul casei*. Importanța porumbului în alimentație ne este certificată cel mai bine de suprafețele mari ocupate de cultura lui, care pornesc din vremuri când se mânca cu mult mai puțină pâine, porumbul constituind un aliment de bază. Importanța cu care omul din popor a tratat acest aliment rezidă în multitudinea de tradiții legate de fiecare etapă a cultivării lui. Aratul era o operație fundamentală din ciclul muncilor agrare, iar în planul tradițiilor era tratată în mod aparte. În unele sate din Maramureș, când se scotea plugul din odor, operație cu o încărcătură ritualică și magică pronunțată, înaintea boilor se puneau un scaun, o pită de mălai întreagă, o videre cu apă.

O serie de credințe legate de terenul cultivat cu porumb aveau ca finalitate stimularea recoltei acestui aliment. Cum aratul debuta când apăreau cărăbușii se credea că dacă picioarele lor dinapoi sunt mai păroase, porumbul semănat va rodi mai târziu, dacă sunt păroase cele din mijloc, va rodi mai bine porumbul semănat în mijlocul vremii, iar dacă vor fi păroase cele dinainte, vor rodi grăunțele semănite mai devreme. Astfel de credințe cu funcție de divinație sunt numeroase în folclorul nostru. Se credea în popor că păpușoiul semănat devreme va fi bun, dacă în ziua de Bunăvestire soarele va răsări pe senin. Dacă ziua va fi senină la amiazăzi, îi va merge bine porumbului semănat la mijlocul vremii, iar dacă soarele iese din nor seara, va merge bine păpușoiului semănat târziu.

Unele practici creștine sunt de fapt substituiri ale unor tradiții precreeștine. Afumarea cu tămâie ține de straturi mai vechi și era menită să îndepărteze spiritele. Rostirea de rugăciuni a înlocuit la un moment dat rostirea descântecelor destinate și ele îndepărtării spiritelor care puteau periclita recolta viitoare.

O serie de credințe era din categoria interdicțiilor legate de zilele săptămânii sau unele sărbători. *Marța nu-i bine a semăna mălai că zua are ceasuri rele. În zua de Bunăvestire să nu samini mălai că ies cucuruzii lui slabi.*

Semănatul era a doua operație din cadrul muncilor agrare. Drept urmare în jurul ei s-au urzit o serie de credințe, menite de a apăra, proteja sau stimula recolta, în care descoperim magia prin analogie. *Când samini*

mălai ori grâu îi bine să samini cu ochii închiși ca să nu mănânce păsările sămințele.

În Maramureș, în zua de Sân Văsâi trebe să ieie oaricine din casă femeie ori bărbat, o sapă și să sape în tri locuri ca să ai spor la sapă pască an. La Paști nu-i slobod să dormi că plouă când sapi mălaiu'. În zua de German să nu sapi mălaiu' că atunci dacă sapi tăț și-l bate piatra. (Oncești)

O categorie de astfel de practici legate de cultivarea porumbului au ca finalitate stimularea rodului. În Moldova, când se termină prășitul ca să rodească bine holda, gospodarii se descing, își scutură bine cămășile sau bat cu sapa în pământ de atâtea ori câte cară de pământ vor să aibă. Uneori săpătorii își bat sapele muchie în muchie, de atâtea ori câte cară de porumb vor să scoată, rostind formule de genul:

- să să facă un car, două, trei, patru. În satele de pe Valea Vișeuului când se gată de săpat, gospodarii se așază pe pământ să rodească holda și zic:

- Mulțămesc lui Dumnezeu c-am gătat. Doamne, îndură-te – cu roada pământului. Apoi vasu' din care s-o sămânat să aruncă în sus și să zice iară:

- să crească mălaiu' cât de sus am aruncat vasu' aista. Dacă să aruncă desajii să zice:

Să crească atâta de mare mălaiu' cât de sus am aruncat io desajii. În Moldova, la prășitul al doilea era îndătinat să se rupă vârful frunzelor de mălai crezându-se că știuleții vor crește mai mari, iar tulpinile vor fi groase.

Unele credințe se referă la bolile porumbului. Se crede că *tăciunile se face când dohănește cel ce să duce la sămânat. Tăciunile să face și când astupi focu' în sobă după ce ai sămânat. Ciumăfaiu' să mai face dacă nu știi bine săpa și atinji cu sapa rădăcina mălaiului. Să mai face dacă îți pui cușma pă masă în zua întâi, a doua, a tria de Crăciun.*

Prin Moldova se crede că se face din cauză că după ce ai desfăcat de pe știuleții de sămânță boabele nu ai aruncat cocenii pe drum și i-ai pus pă foc.

Omul din popor a născocit și practici magice de apărare împotriva bolilor porumbului. Împotriva ciumăhaiului în holde, prin Bucovina se împărtășie pe drum cenușa din cocenii arși, după ce se desface porumbul. Desfăcatul porumbului era o operație care se făcea cu cheltuială de muncă multă, mai ales când recolta era bogată. Drept urmare, se organizau clăci de desfăcat seara. Erau îndrăgite de tineri deoarece luau un aspect de inițiere. Feciorii desfăcau cu fetele împreună, iar când se termina munca, fetele se tăvăleau prin pănușile de porumb.

O serie de credințe ne argumentează rolul porumbului în alimentația tradițională. *Nu-i bine a mânca coleșe di pă tocăner că îți mănâncă lupii oile. (Bârsana) Se mai crede că cine mănâncă tocană di pă coleșer să face om mincinos. (Ieud)*

O categorie de credințe legate de mămăligă au funcție de divinație. *Când uiți mămăliga nesărată îi avea bogăție la casă. Când ți să lipește de gură tocana zăce că îi fi gazdă. Când ți să rumpe tocana ți să arată drumuri încotro ți să rumpe.*

Orații la Bobotează

De Bobotează, preotul este îsoțit de copii care vin în calitate de urători. De la poartă până în curtea casei, grupul de copii strigă:

3

Tiralexai, Doamne!
Câți cărbuni în vatră
Atâția pețitori la fată;
Câte pene pă găină,
Atâția coconi la slănină;
S-aveți, gazde, sănătate
Că-i mai bună decât toate
Belșug mare în bucate
Marhăle să vă trăiască
Pomii toți să vă rodească,
S-aveți o viață bună,
Cu familia dimpreună.
Grâu de primăvară,
Și-n pod și-n cămară.

De la Vasile Batin, 1965,
Berbești

Strigături la nuntă în Berbești

La nuntă când steagul este terminat și admirat de cei prezenți, el este săltat de stegar în ritmul muzicii. Acum se horesc anumite cântece specifice acestui moment:

4

Cine scutură steagu
Nu s-ar însura amu,
Nici la toamna care zine
Să-l scuture și la mine.

Nime-n lume nu mi-i
drag
Numai badea de la steag,
Că scutură steagu bine
Și-i cu ochii tot la mine.

De la Pălăguță Codrea,
1964, Berbești

5

La cusutu steagului
Joacă ruja macului
Din mijlocu stratului;
Joacă ruja se strecoară,
Joacă ruja se clăte,
Mândră mireasă își ie.

De la Anuța Canta, 1964,
Berbești

*La stegar i se dedică alte
strigături:*

6

Frunză verde străjerel
Să trăiești măi, stegărel,
Să-ți trăiască și părinții
Că mândrii ți-o făcut
ochii.
Să trăiască mamă-ta
Mândră ți-o făcut gura
Și știi bine săruta.

De la Petru Codrea, 1964,
Berbești

*Tot acum femeii mai
pricepute la strigat îi
dedică mirelui strigături:*

7

Măieran ce-l suflă vântul
Să trăiești măi, mire
mândru;
Foaie verde de cireș,
Să trăiești mire frumos;

Unele credințe fac parte din categoria interdicțiilor. *Cine dă coleșă la câni face limbrici. În moară nu-i bine a face tocană că rămâi flămând, nu te hrănești. Nu-i bine a mânca tocană din firimituri că atunci oaricine îți vre rău, ai parte de rău. Tocana nu-i slobod s-o calci că-ț faci păcat. Nu-i slobod a mânca tocană din fărină necernută că faci bube pe limbă. Nu-i bine a mânca grăunțe fierte în Săptămâna Mare, nici cocoși de mălai că faci bube în cap.*

Unele credințe de acest fel aveau ca finalitate bunul mers al treburilor gospodărești. *Mălaiu roșu' îi bun să-l dai la vaci a fătă că fată ușor. Dacă pui grăunță sub salteaua patului pă care șede popa atunci păsările or scoate pui mulț. (Nănești)*